

že ne všichni studenti plně využívají pomoc, kterou jim nabízejí jednotliví učitelé v rámci individuálních konzultací (diplomové semináře se pro malý počet studentů v posledních letech většinou nekonalý) a že právě tento nedostatečný kontakt zcela zbytečně snižuje úroveň diplomových prací (iniciativa však zde musí přijít od studentů, katedra marxisticko-leninské sociologie své povinnosti v tomto ohledu plní odpovědně).

Všemi těmito problémy, souvisejícími s existujícími nedostatky diplomových prací a s rezervami v jejich kvalitě, se bude katedra marxisticko-leninské sociologie v nadcházejícím období intenzivně zabývat — podrobně se analyzují dosavadní zkušenosti a na jejich základě se budou přijímat adekvátní a efektivní opatření. Vést a dovést studenty k vypracování co nejvyšší kvality diplomových prací je jedním ze současných důležitých úkolů katedry marxisticko-leninské sociologie, která tím sleduje především jeden hlavní cíl: přispět i tímto způsobem k tomu, aby absolventi oboru marxisticko-leninské sociologie přicházeli do nejrůznějších sfér a úrovní společenské praxe co nejlépe připraveni.

Jana Duffková

Mezinárodní symposium „Soziologie und Frieden“

V prosinci 1984 se v Linowsee u Rheinsbergu konalo mezinárodní symposium *Sociologie a mír*, pořádané Institutem pro sociologii a sociální politiku AV NDR pod záštitou komise UNESCO pro NDR a ve spolupráci s IFSSO (International Federation of Social Science Organization). Jednání sympozia se vedle části předsednictva IFSSO zúčastnila řada odborníků jak z kapitalistických, tak socialistických zemí.

Myšlenka uspořádat podobnou akci vzešla původně z jednání Mezinárodní varenské sociologické školy 1983 a symposium se postupně stalo součástí příprav XI. Světového sociologického kongresu v New Delhi, speciálně šestého sympozia tohoto kongresu.

Jednání zahájil a řídil viceprezident AV NDR, prof. Kalweit. V pozdravném dopise vedení ISA účastníkům sympozia byla potvrzena významná úloha sociologie v současném mírovém hnutí. Vedení ISA konstatovalo, že svět ještě nikdy nebyl tak ohrožen nukleární válkou, ještě nikdy nevyzníval tak naléhavě úkol rozpracovat sociologii míru. Z toho vyplývá pro sociology řada úkolů spojených především s analýzou skupin a hnutí pro a proti míru, příčin a možných důsledků neshod a konfliktů. Významné místo v tomto směru musí sehrát interdisciplinární výzkumy, jimž odpovídá plánované zaměření sympozia. Závěrem svého dopisu zdůraznilo předsednictvo ISA, že otázka míru je nutno v současně době považovat za jeden z hlavních úkolů každé společenské vědy a sociologie zvláště, úkol, který stojí před každým sociologem jako naléhavé memento.

V úvodním referátu prof. Winklera (ředitele pořádajícího Institutu pro sociologii a sociální politiku AV NDR) a prof. Weidiga (ředitele Institutu marxisticko-leninské sociologie Akademie společenských věd při ÚV SED) byly myšlenky vedení ISA dále rozpracovány. Autoři konstatovali, že sociologii hrozí zničení vlastního vědního objektu a že její zapojení do boje za mír po bok ostatních věd je nezbytností. Vyžaduje to zvýšenou osobní angažovanost vědců, výzkum nových podmínek zbrojení i odzbrojení, války i míru, jejich sociálních důsledků. Prof. Winkler upozornil, že již Karel Marx řekl, že zachovávat mír zbrojením je nesmysl. Je v silách sociologických výzkumů prokázat, že zbrojení neohrožuje jen lidstvo budoucí, ale již současné. Nejde jen o známé bezprostředně ekonomické důsledky; zbrojení a s ním související zotřívání mezinárodního napětí má kromě toho i negativní dopad na mezinárodní dělbu práce, výměnu informací a tempo vědeckotechnického rozvoje, nemluvě o dopadu na životní úroveň a psychiku lidí.

Doktor Narula (Indie), předseda výkonného výboru IFSSO, zdůraznil *negativní vlivy zbrojení na ekonomiku rozvojových zemí*. Vyzdvihl problémy chudoby a hladu, které jsou jako důsledek koloniálního panství typické pro většinu zemí „třetího světa“ a které je těžko odstranit, zejména v podmínkách růstu mezinárodního napětí. Pro rozvojové země, řekl Dr. Narula, je boj za mír totožný s bojem za vývoj.

Navazující diskuse v plénu se zabývala především otázkami politiky zastrasování a rovnováhy, vývoje zbrojení a odzbrojení v posledních desetiletích. Účastníci se shodli na tom, že politika rovnováhy sama o sobě neřeší problém zbrojení, nevede k odzbrojení. Stanovisko socialistických zemí však nelze označovat pouze jako snahu o rovnováhu. Jak upozornil prof. Weidig, socialistické země váží politiku rovnováhy — jako řešení problému zbrojení — na snižující se stav zbraní.

Další jednání sympozia probíhalo ve třech pracovních skupinách. První se zabýva-

la rozbořením sociálně ekonomických otázek války a boje za mír, sociálními důsledky zbrojení a odzbrojení.

Druhá skupina, jejíž jednání jsem se účastnil, projednávala problematiku sociálního profilu mírového hnutí v současnosti, jeho složení, cíle a perspektivy.

Konečně třetí pracovní skupina zkoumala otázky války a míru z hlediska sociologických teorií, a to jak v současnosti, tak v historickém pohledu.

V dalším se zaměřím především na jednání druhé skupiny. Řídila je *prof. H. Kuhrigová* z pořádacího pracoviště. V úvodním slově nastolila řadu otázek, jimiž se potom zabývala diskuse. Šlo především o výměnu názorů na příčiny růstu aktivity i počtu příslušníků mírového hnutí v posledních letech, speciálně o analýzu vztahu mládeže a pracujících k mírovému hnutí. Pozornost byla věnována otázce, proč část dělnické třídy zůstávala po určitou dobu relativně málo aktivní v mírovém hnutí na Západě.

Dr. Gensicke (Institut pro mezinárodní politiku a ekonomiku AV NDR) poukázal na skutečnost, že některé skupiny lidí chápou válku jako cosi dobrodružného, v jistém smyslu romantického. Vidí v ní možnost prokázat osobní hrdinství a prospět jakýmsi „národním zájmům“. Takovéto pojetí války je dnes militaristickými kruhy podso- váno zejména mládeži v USA.

Jedná se přitom, jak řekl *dr. Gensicke*, o naprostý anachronismus — současný typ války by totiž byl zcela odlišný od dřívějších a žádné osobní hrdinství by neobsahoval. Přestože nikdo naštěstí nezná přesně její podobu, je jasné, že by se nepodobala romantické guerille, ale spíše válečným videohrám — bez osobního kontaktu, prostřednictvím techniky, tlačítek a obrazovky. Proti těmto nebezpečným snahám maskovat hrůzu válečného konfliktu se ovšem formuje i nová podoba touhy po míru jako jediné možnosti zachování života. Z této nové touhy po míru vyplývá i široké a nebývalé aktivní mírové hnutí.

Dr. Reusch (Ústav marxistických studií, NSR) se zabýval zejména *vztahem dělnické třídy a mírového hnutí*. Příčiny jejího pozdějšího zapojení do tohoto hnutí vidí jednak v obavách dělníků z možné ztráty místa v případech nežádoucí veřejné anga- žovanosti, jednak v tom, že odbory jako hlavní organizace dělníků se do mírového hnutí zpočátku zapojily méně, teprve pod tlakem členů a jejich rostoucí aktivity se jejich úloha zvýraznila. Nešlo tedy o nezáměr dělnické třídy o boj za mír, ale spíše o určité „institucionální“ zpoždění projevů mírové aktivity dělníků.

Zapojení odborů do mírového hnutí přitom přináší v řadě západních zemí zcela novou situaci — odbory se tím výrazně zpolitizovaly, neomezují se jako dříve na sociální otázky, ale jejich požadavky jsou širší a hlubší.

Další diskuse se zaměřila na otázku heterogenity mírového hnutí, v němž jsou zapojeny nejrůznější složky — odbory, komunisté, část sociálních demokratů, část mládeže zejména z katolických i jiných náboženských stran a církví, zástupkyně feministických organizací, „zelení“, lokálně nacionalistické strany (Belgie) a další. Je proto těžké určit, kdo je, a kdo není příslušníkem mírového hnutí — nelze spo- léhat na slova, protože podle nich je R. Reagan hlavním mírotvorcem světa. Definice mírového hnutí v podstatě neexistuje a je těžko ji vytvořit nejen pro heterogenitu členů, ale i pro nejednoznačnost společných cílů a jejich chápání. Formulace vše- obecně přijatelného pozitivního programu mírového hnutí zůstává problémem, členy spojuje především určitý společný zájem, často různě chápáný.

Prof. Kjuranov (BLR) se zabýval otázkou *historického vývoje mírového hnutí*. Uvedl, že před první světovou válkou mělo mírové hnutí výrazné třídní charakter a bylo v podstatě založeno na ideálech dělnické třídy.

Před druhou světovou válkou spojoval většinu příslušníků mírového hnutí výrazný antifašismus a třídní charakter hnutí zůstával zjevný.

V současnosti, řekl *prof. Kjuranov*, je třídní podstata mírového hnutí méně vý- razná. Lidé na Západě si ve stále větší míře uvědomují, že jde o samu existenci lidstva a jsou také v daleko širší míře ochotni za mír bojovat. Při spolupráci míro- vého hnutí v socialistických zemích s mírovým hnutím na Západě musíme z této skutečnosti vycházet.

Dr. Grigorjev (Dům sovětské vědy a techniky, Berlín) poukázal na Leninův výrok, že přestože pacifistické hnutí vychází z odlišných třídních pozic, může se stát v ur- čité situaci spojencem. Tato skutečnost platí i dnes a SSSR se také snaží rozšiřovat spolupráci s mírovým hnutím na Západě, i když nezapomíná, že přes určité změny v obsahu pacifismu je jeho podstata stejná. Dále *dr. Grigorjev* analyzoval historický význam pojmu „rovnováha sil“ a zdůraznil známou skutečnost, že vždy to byly síly imperialismu, které se snažily rovnováhu narušit. Nelze se divit sovětské straně, že je obezřetná při mírových jednáních s USA — je poučena smutnými zkušenostmi. Je třeba důrazně odmítnout takové fikce, jako že by jednostranné odzbrojení ze strany zemí Varšavské smlouvy vedlo k míru na Zemi. Na příkladu mnoha imperia-

listických válek (v poslední době na Grenadě) je jasné, komu tato fikce slouží a kdo ji vyvolává.

Prof. Kuhrigová při diskusi o mírovém hnutí v socialistických zemích vysvětlila jak naši lidé pochopili nutnost rozmístění obranných komplexů v NDR a ČSSR mimo jiné právě díky poučení z Grenady, kdy se ukázalo, že agresivitu USA nelze holýma rukama zastavit. Zopakovala slova s. Honeckera: „Nejsme rádi, že musíme rozmístit tyto obranné prostředky na našem území, nečekáme projevy nadšení, ale jsme k jejich rozmístění nuceni.“

Mírové hnutí v socialistických zemích má jiné metody práce než obdobné hnutí na Západě — je to však především proto, že vychází z jiných podmínek, nepotřebuje bojovat proti vládám, protože ty samy provádějí mírovou politiku. Mírové hnutí má v socialistických zemích méně atraktivní podobu, je podstatně více spojeno s běžným životem, s povinnou prací a s prací navíc, to však neznamená, že by neexistovalo, nebo nebylo podporováno.

Osobně jsem v diskusním vystoupení poukázal na výraznou názorovou jednotu obyvatel ČSSR ve vztahu k míru a válce. Na výsledcích šetření Ústavu pro výzkum veřejného mínění při FSÚ jsem demonstroval, že naprostá většina našich obyvatel touží po životě v míru, uvědomuje si však nebezpečnost současné situace, vyvolanou především agresivní politikou USA (tu označuje za nebezpečnou pro mír více než 90 % obyvatel ČSSR). Převládá přitom názor, že současnou situaci je možno změnit, že lze ještě odvrátit hrozící katastrofu. Východiskem k tomu jsou podle názoru občanů ČSSR především mírové návrhy socialistických zemí v čele se SSSR a spolupráce s mírovým hnutím v ostatním světě.

G. Prengelová z pořadajícího ústavu hovořila o *problematicke mladých lidí v NDR a jejich vztahu k míru*: Ukazuje se, že i mírové hnutí v socialistických zemích by mělo věnovat větší pozornost atraktivitě a přitažlivosti pořádaných akcí (např. festivaly politické písně, rockové maratóny za mír apod.), které odpovídají přirozené touze mládeže po kontaktu a aktivitě.

P. E. Stouthuysen (Belgie) rozlišil *tři hlavní typy účastníků mírového hnutí na Západě*:

- skupiny, které jsou proti jakékoli válce
- aktivisty bojující proti určité válce (hnutí proti válce ve Vietnamu a další)
- skupiny, které bojují proti určitým zbraním, například jaderným, nebo chemickým zbraním.

Do mírového hnutí dnes patří i lidé, kteří neodmítají válku jako takovou, kteří nejsou proti imperialistickým válkám (například hnutí důstojníků bundeswehru proti jaderným zbraním), i když jako jednotlivci prvek převažuje odpor k současným zbrojním plánům NATO.

Prof. Tromp (Holandsko) upozornil, že vztah lidí k mírovému hnutí se změnil, že toto hnutí není již považováno za nic „podezřelého“. To ovšem neznamená, že by bylo možno podléhat nemístnému optimismu při hodnocení jeho perspektiv — reakční kruhy se připravují na odvetné kroky a již dnes se snaží narušovat jeho jednotu.

Slabinou mírového hnutí je i to, že některé složky se zaměřují jen proti jaderným zbraním.

Na tuto myšlenku navázala prof. Kuhrigová, když zdůraznila nezbytnost odmítnout válku jako prostředek řešení jakéhokoli konfliktu. Některá ultrapravá seskupení na Západě hovoří o možnosti vyhrát jadernou, nebo „alespoň“ konvenční válku — to je dnes absurdní. Může to ovšem zmást část lidí, zejména na Západě, kde je obtížnější se správně orientovat. Většina lidí si dnes uvědomuje nebezpečnost jaderných a zčásti i chemických zbraní, ale existuje sklon k podceňování konvenčních zbraní. Lidé si je představují tak, jak jsou známy z historie, ale neuvědomují si změněnou situaci — podle příkladu Sevesa i nedávné katastrofy v Indii si každý může představit, co by způsobila běžná chemická továrna po zásahu konvenční zbraní. Děsivé důsledky se umocňují, představíme-li si totéž u jaderné elektrárny.

Jednou z nutných podmínek pro další rozvoj mírového hnutí na Západě je právě ukázat nebezpečí jakékoli války v dnešní době a vést lidi k pochopení této skutečnosti.

Závěr jednání sympozia probíhal opět jako diskuse v plénu. Profesor Kalweit shrnul v závěrečném slovu, že sympozium zdůraznilo odpovědnost sociologů angažovat se cílevědomě v boji za mír. Mezi hlavní úkoly v této oblasti patří analýzy příčin válek a agresí, jejich sociálních důsledků, dále rozbor mírového hnutí, jeho jednotlivých složek, cílů, metod a forem práce, jeho historie, současnosti i perspektiv.

Profesor Kalweit ocenil pozitivní roli nových hnutí (Lékaři za mír, hnutí „zeleň“ v boji za mír i ochotu a připravenost AV NDR spolupracovat i s každou jinou organizací či hnutím, které se chce k tomuto boji připojit.

Jednání symposia bylo po všech stránkách perfektně připraveno a umožňovalo všem účastníkům vyjádřit své názory, vyslechnout mínění jiných a ve vzájemné diskusi jak při oficiálním jednání, tak mimo ně si ujasnit vzájemná východiska a cíle. Je asi samozřejmé, že na akci s tak širokou mezinárodní účastí se vyskytla řada neshodných i protichůdných názorů na dílčí otázky. Bohatá diskuse však jistě přispěla k jejich odstranění a podpořila mnoha účastníky vyjádřenou jednotu názorů zúčastněných vědců na základní problém — zachování míru na celém světě.

Ivan Tomek

Celostátní konference „Automatizované systémy řízení a prognózování sociálních procesů — ASŘ/PROG '84“ (1)

V rámci postupného projednávání širšího tématu *automatizace řízení a plánovitě řízené sociálních procesů* se v prosinci 1984 konala v Brně šestá konference (2) věnovaná otázce prognózování sociálních procesů ve spojení s automatizací řízení.

V procesu nepřetržitého zdokonalování systému plánovitě řízení společenské reprodukce po XVI. sjezdu KSČ je v současné době věnována mimořádná pozornost prognostice. V komplexu „prognóza-program-plán-realizace“ je to základní orientující článek. Vypracování prognóz a jejich promítání do programů, plánů a projektů sociálního a ekonomického rozvoje se stává běžnou činností řídicích institucí hospodářské i správní řídicí osy.

Konference ASŘ/PROG '84 byla zaměřena na osvětlení základních problémů prognózování sociálního rozvoje a využívání výpočetní techniky jako prostředku ukládání a zpracování potřebných informací. Jednání konference bylo orientováno do následujících problémových okruhů:

- obecná metodologická východiska vědeckého prognózování sociálního rozvoje a jeho místo v plánovacím systému,
- informační základna a metodické otázky vědeckého prognózování sociálního rozvoje,
- technická a organizační základna vědeckého prognózování sociálního rozvoje (výpočetní technika, AIS, ASŘ, software, instituce),
- praxe a specifika prognózování sociálního rozvoje v územních celcích, výrobních a ostatních socialistických organizacích.

Cílem konference bylo shromáždit dostupné poznatky o hlavních problémech teorie a praxe vědeckého prognózování sociálního rozvoje ve vztahu k ekonomickému a ekologickému rozvoji, o metodách a formách tvorby komplexních prognóz sociálního a hospodářského rozvoje a jejich transformace do podkladů pro praktickou činnost (plánů, programů, koncepcí); konfrontovat současný stav, možnosti a potřeby

(1) Konferenci uspořádali řešitelé hlavního úkolu státního plánu základního výzkumu VIII-3-3 *Řízení a plánování společenských procesů v období výstavby rozvinutého socialismu v ČSSR* ve spolupráci s Českým výborem Komitétu pro vědecké řízení Československé vědeckotechnické společnosti — ČSVTS a Domem techniky ČSVTS Praha. Sborník referátů vydal DT Praha.

(2) První konference *Automatizované systémy řízení a řízení sociálních procesů — ASŘ RSP '79* v Karlových Varech se pokusila vymezit základní teoretické a metodologické problémy sociálního plánování, programování a řízení ve vazbě na rozvoj automatizovaných informačních a řídicích systémů — AIS, ASŘ.

Druhá konference se konala na téma *Sociálněpsychologické aspekty automatizovaných systémů řízení — ASŘ/SPA '80* v Brně. Cílem bylo všestranně osvětlit jediný problém, formování vztahů mezi lidmi, kteří projektují a realizují AIS a ASŘ.

Dalším projednávaným tématem byly *Automatizované systémy řízení a modelování sociálních procesů — ASŘ/MOD '81* na konferenci v Mariánských Lázních. Diskutovalo se, do jaké míry je dnes vůbec možné a účelné spojovat výstavbu ASŘ s modelováním sociálních jevů a procesů.

Čtvrtá konference v Gotwaldově *Automatizované systémy řízení a implementace sociálních plánů — ASŘ/IMP '82* byla věnována všestrannému osvětlení otázek implementace z hlediska teoretického a metodického i z hlediska praxe.

Pátá konference *Automatizované systémy řízení a plánování sociálního rozvoje územních celků — ASŘ/PSÚ '83* v Brně byla věnována otázkám zvyšování efektivnosti plánovitě řízení sociálních procesů cestou sjednocování odpovědného s územním principem plánovitě řízení. Z každé konference byl vydán sborník.